ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Jumanova Shaxlo Boxodir qizi

TDIU “Bank ishi” fakulteti 1-kurs talabasi

Shovkatov Nodirjon Ne’matjon o‘g‘li

TDIU. “Baholash ishi va investitsiyalar” kafedrasi dotsenti, PhD, ilmiy rahbar

MUQIMIY IJODIDA IJTIMOIY TANQID VA ADOLAT G‘OYALARINING BADIIY TALQINI

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada XIX asr oxiri va XX asr boshlari o‘zbek adabiyotining yirik namoyandasi Muhammad Aminxo‘ja Muqimiy ijodidagi ijtimoiy tanqid va adolat g‘oyalari tadqiq etiladi. Shoir yashagan murakkab tarixiy davrning uning dunyoqarashi va badiiy uslubiga ko‘rsatgan ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda Muqimiyning lirik merosi, hajviy asarlari orqali xalq hayoti, ijtimoiy adolatsizliklar va insoniy qadriyatlar talqini ilmiy asoslab berilgan. Shuningdek, shoir asarlarining bugungi kunda yoshlar ma’naviyatini yuksaltirishdagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Muqimiy, ijtimoiy tanqid, adolat, realistik tasvir, hajviyot, milliy ma’naviyat, o‘zbek adabiyoti.

KIRISH. Muqimiy yashagan davrning ijtimoiy-siyosiy manzarasi va mustamlakachilik davri adabiyoti. XIX asrning ikkinchi yarmi va XX asr boshlari nafaqat o‘zbek xalqi, balki butun Markaziy Osiyo xalqlari tarixida eng murakkab, ziddiyatli va burilishlarga boy davr sifatida muhrlandi. Bu davr Turkiston o‘lkasining Chor Rossiyasi tomonidan bosib olinishi va mustamlakachilik zulmining o‘rnatilishi bilan xarakterlanadi. Siyosiy mustaqillikning boy berilishi jamiyatning barcha qatlamlariga, ayniqsa, ijtimoiy-iqtisodiy hayot va ma’naviy-madaniy muhitga o‘zining salbiy ta’sirini o‘tkazmay qolmadi[1]. Muhammad Aminxo‘ja Muqimiy mana shunday tahlikali va o‘tish davrida yashab ijod etgan, millat dardi va ijtimoiy adolatsizliklarni o‘z asarlarida realistik bo‘yoqlarda aks ettirgan ulkan so‘z san’atkoridir.

Rossiya imperiyasining Turkistondagi mustamlakachilik siyosati o‘lkaning iqtisodiy boyliklarini talash, paxta yakkahokimligini o‘rnatish va mahalliy aholini siyosiy huquqlardan mahrum etishga qaratilgan edi. Chorizm ma’murlari o‘rnatgan yangi tartib-qoidalar, soliqlar yukining og‘irligi va amaldorlarning o‘zboshimchaligi oddiy xalqning yashash sharoitini nihoyatda og‘irlashtirib yubordi. Ma’lumki, Muqimiy oddiy hunarmand oilasida tug‘ilib, xalq ichida voyaga yetgan ijodkor sifatida bu fojialarni shunchaki kuzatuvchi emas, balki bevosita guvohi va jabrlanuvchisi sifatida his etgan. U yashagan Qo‘qon muhiti o‘sha davrda ham ma’rifat markazi, ham mustamlakachilik zulmi eng yuqori nuqtaga chiqqan hududlardan biri edi.

Mustamlakachilik davri o‘zbek adabiyoti oldiga yangi talablarni qo‘ydi. An’anaviy klassik adabiyotdagi ishq-muhabbat va tasavvufiy mavzular yoniga endi ijtimoiy-siyosiy muammolar, millat ozodligi, xalq ma’rifati va ijtimoiy tanqid mavzulari shiddat bilan kirib keldi. Muqimiy asos solgan demokratik adabiy yo‘nalish aynan mana shu tarixiy zaruriyat natijasida shakllandi. Shoir o‘z davrining adolatsizliklarini ko‘rib, "Axtaring" radifli g‘azalida ta’kidlaganidek, baxt va adolat kamyob bo‘lib qolgan jamiyatda yashayotganini chuqur anglagan edi. Uning ijodida aks

[1] Karimov N. va boshqalar. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2004. – B. 12-15.

etgan isyonkor ruh va satirik o‘tkirlik Chorizm amaldorlarining kibr-havosiga, poraxo‘r qozi va noiblarining qilmishlariga qarshi qaratilgan ma’naviy qurolga aylandi.

Shuni alohida ta’kidlash lozimki, Chor Rossiyasi istilosi tufayli yuzaga kelgan yangi tarixiy sharoit o‘zbek adabiyotida haqiqiy tasavvurning kuchayishiga sabab bo‘ldi. Adabiyot endi faqat saroy ahli uchun emas, balki keng xalq ommasi uchun xizmat qila boshladi. Muqimiy o‘z asarlarida milliy o‘zlikni anglash, ijtimoiy tenglik va insoniy qadr-qimmatni ulug‘lash g‘oyalarini ilgari surdi. Uning ijodi nafaqat badiiy asarlar majmuasi, balki o‘sha davr Turkiston hayotining jonli turmush tarzi, xalq dardining badiiy ifodasidir. Shoir qalam tebratgan har bir misrada millatning orzu-intilishlari va mustamlakachilikka nisbatan bo‘lgan ichki noroziligi yashirin edi.

Muqimiy yashagan davrning ijtimoiy-siyosiy manzarasi garchi fojiali bo‘lsa-da, u o‘zbek adabiyotida yangi bir davrni — demokratik va realistik yo‘nalishni boshlab berdi. Turkistonning mustamlakaga aylanishi natijasida paydo bo‘lgan murakkab vaziyat shoirni jamiyat illatlarini ochiq tanqid qilishga va adolat tamoyillarini himoya qilishga undadi.

Shoirning nasabi, oilaviy muhiti va shakllanish davri. Muhammad Aminxo‘ja Mirzaxo‘ja o‘g‘li Muqimiy 1850-yilda Qo‘qon shahrining Bekvachcha mahallasida, o‘z davrining o‘qimishli, novvoy oilasida tavallud topgan. Shoirning otasi Mirzaxo‘ja asli toshkentlik bo‘lib, taqdir taqozosi bilan Qo‘qonga ko‘chib kelgan va novvoylik bilan shug‘ullangan[2]. Onasi Oyshabibi esa o‘z davrining ma’rifatli ayollaridan biri bo‘lib, xalq og‘zaki ijodi namunalarini, mumtoz she’riyatni yaxshi bilgan. Bo‘lajak shoirning adabiyotga bo‘lgan ilk ixlosi va badiiy didining shakllanishida aynan onasining o‘rni beqiyos bo‘lgan.

Muqimiy dastlab mahalladagi maktabda, so‘ngra Qo‘qondagi "Hokim oyim" va Buxorodagi "Mehtar anbar" madrasalarida tahsil oladi. Madrasa yillari uning uchun nafaqat diniy bilimlar, balki Sharq klassik adabiyoti, falsafasi va arab-fors tillarini mukammal o‘rganish davri bo‘ldi. Biroq, hayotning og‘ir sinovlari shoirni erta ta’qib qila boshladi. Onasining vafoti va otasining iqtisodiy qiyinchiliklari Muqimiyni madrasa ta’limini tugatgach, turli ishlarda ishlashga majbur qildi. U bir muddat Qo‘qon yer qurilishi mahkamasida mirzolik (kotiblik) qildi. Bu faoliyati davomida u jamiyatning turli tabaqalari, ayniqsa, oddiy xalq va amaldorlar o‘rtasidagi ziddiyatlarni bevosita kuzatdi. Aynan shu hayotiy tajribalar uning keyingi ijodida demokratik va realistik yo‘nalishning ustuvor bo‘lishiga zamin yaratdi.

Muqimiy merosining ilmiy o‘rganilishi va manbalar tahlili. Muqimiy ijodini tizimli o‘rganish shoir vafotidan so‘ng (1903-yil) jadallashdi. Shoir merosini to‘plash va nashr etishda bir necha muhim bosqichlarni ko‘rish mumkin. 1907-yilda Nikolay Ostroumov tomonidan nashr etilgan “Devoni Muqimiy” shoir haqidagi ilk biografik ma’lumotlarni taqdim etgan bo‘lsa, 1910-yilda Portsev litografiyasida uning hajviy asarlari jamlangan ikkinchi yirik to‘plami chop etildi.

Shoir ijodini chinakam ilmiy asosda o‘rganish 1930-yillardan boshlandi. Bu borada buyuk shoir G‘afur G‘ulomning xizmatlari beqiyosdir. 1938-yilda aynan G‘afur G‘ulom tashabbusi bilan "Muqimiy bayozi" tuzildi. Bu to‘plam shoirning 800 misradan ortiq she’riyatidan tarkib topgan bo‘lib, undagi janrlar xilma-xilligi (satira-yumor, lirika) ilmiy jihatdan tartiblangan edi. 1953-yilda shoir vafotining 50 yilligi munosabati bilan H. Yoqubov, A. Olimjonov va H. Razzoqov kabi olimlar Muqimiyni “O‘zbek demokratik adabiyotining bayroqdori” sifatida e’tirof etib, uning ijtimoiy qarashlarini chuqur tadqiq qildilar.

[2] Qayumov A. Muqimiy: Hayoti va ijodi. – Toshkent, 1959. – B. 24.

Ta’kidlash joizki, uzoq yillar davomida Muqimiy ijodi hukmron kommunistik mafkura doirasida talqin etildi. Olim Q.Pardayev o‘zining 2019-yilda nashr etilgan "Oltin bitiglar" asarida ko‘rsatib o‘tganidek, sho‘ro davri adabiyotshunosligida Muqimiyga nisbatan *“sinfiy kurashchi”* tamg‘asi bosilgan edi[3]. Bu esa shoir merosini o‘rganishda quyidagi jiddiy xatolarga yo‘l ochdi:

- **Ma’naviy-ma’rifiy merosning inkor etilishi:** Shoirning tasavvufiy ruhdagi, diniy e’tiqod bilan bog‘liq bo‘lgan lirik g‘azallari nashrlardan olib tashlandi yoki "saroy adabiyoti an’anasi" deb kamsitildi;
- **Matn tahriri:** Shoir asarlari nashrga tayyorlanayotganda, ulardagi "podshoh", "shariat", "duo" kabi tushunchalar mafkuraviy tahrir qilindi yoki qisqartirildi;
- **Biryoqlama talqin:** Muqimiy faqat boy-savdogarlarga qarshi kurashgan shoir sifatida ko‘rsatilib, uning insoniy dardlari va chuqur falsafiy mushohadalari ikkinchi darajaga tushirildi.

Mustaqillik yillarida bu xatolarni tuzatish borasida N. Karimov, B. Nazorov, U. Normatov va A. Shokirov kabi olimlar tomonidan salmoqli ishlar qilindi. Ayniqsa, A. Shokirov shoirning qo‘lyozma devonlari ustida olib borgan ilmiy izlanishlari natijasida Muqimiyning avval ma’lum bo‘lmagan o‘nlab she’rlarini ilmiy muomalaga kiritdi. Bugungi kunda Muqimiy ijodi o‘zbek milliy adabiyotining uzviy qismi sifatida, hech qanday mafkuraviy tazyiqlarsiz, o‘zining asl holida — ham lirik, ham satirik, ham ma’rifiy yo‘nalishlari bilan bir butun holda o‘rganilmoqda. N. Karimov tahriri ostidagi darsliklarda (2004) Muqimiy hayoti va ijodi yangicha tarixiy sharoitda, milliy g‘oya asosida yoritilishi uning merosiga bo‘lgan adolatli yondashuvning namunasidir.

Shoir dunyoqarashida qo‘qon muhiti: madrasa ta’limi va ijtimoiy ziddiyatlar talqini. XIX asrning ikkinchi yarmi Qo‘qon shahar hayotida ilm-fan va madrasa ta’limi hali ham o‘z nufuzini saqlab turgan davr edi. Muhammad Aminxo‘ja Muqimiyning dunyoqarashi shakllanishida dastlab Qo‘qondagi "Hokim oyim", so‘ngra Buxorodagi "Mehtar anbar" madrasalarida olgan bilimlari poydevor bo‘lib xizmat qildi. Madrasa ta’limi o‘sha davrda nafaqat diniy ilmlar, balki mantiq, falsafa, astronomiya hamda arab va fors tillarini mukammal o‘zlashtirishni ko‘zda tutar edi.

Muqimiy madrasada tahsil olish jarayonida Sharq mumtoz she’riyatining buyuk namoyandalari — Navoiy, Jomiy, Hofiz va Sa’diy asarlarini chuqur mutolaa qildi. Bu esa uning lirik merosida mumtoz an’analarning kuchli bo‘lishiga, so‘z qo‘llash mahoratining yuksakligiga sabab bo‘ldi. Biroq, madrasadagi o‘qitish tizimining salbiy xususiyatlari, hayotdan uzilib qolgan ayrim qoidalari shoirda ma’lum ma’noda norozilik ham uyg‘otgan. U o‘z davrining ilg‘or fikrli ziyolisi sifatida ilmning amaliy ahamiyatga ega bo‘lishini, inson ma’naviyatini yuksaltirishga xizmat qilishini istagan. Shoirning dunyoqarashidagi bu ma’rifatparvarlik belgilari keyinchalik uning ijtimoiy-siyosiy qarashlarida yanada yorqinroq namoyon bo‘ldi.

Muqimiy tahsilni tugatib, Qo‘qonga qaytgach, mahalliy aslzodalar va boy-badavlat tabaqalar doirasiga yaqinlashish imkoniyatiga ega edi. O‘sha davrda adiblar va shoirlar ko‘pincha saroy yoki boy xonadonlarning homiyligida ijod qilar edilar. Biroq, Muqimiyning tabiati va axloqiy yo`nalishlari bu muhitga mos kelmadi. Shoirning o‘zi keyinchalik shunday deb yozgan edi: *“Aynan yoqimsiz Qo‘qon aslzodalari meni nuqtai nazarimni ko‘rib chiqishga va o‘zimdagi*

[3] Pardayev Q. Oltin bitiglar (Adabiy-tanqidiy maqolalar). – Toshkent: Akademnashr, 2019. – B. 56.

yangi axloqiy va adabiy qarashlarni rivojlantirishga imkon berdi”[4].

Bu iqror shoirning ijtimoiy dunyoqarashida jiddiy burilish sodir bo‘lganidan dalolat beradi. U aslzodalar doirasidagi kibr-havo, laganbardorlik va xalq dardi bilan qiziqmaslik holatlarini ko‘rib, ulardan uzoqlashishga qaror qildi. Muqimiy o‘zining ijtimoiy kelib chiqishi — novvoy oilasidan ekanligini hech qachon unutmadi. Uning boy-zodagonlar muhitiga bo‘lgan tanqidiy munosabati uning hajviy asarlarida yaqqol ko‘rina boshladi. Shoir jamiyatning *“yuqori tabaqasi”* hisoblangan shaxslarning ma’naviy qashshoqligini, ularning xalq ustidan o‘tkazayotgan zulmini ochiqdan-ochiq qoraladi.

Muqimiyning Qo‘qon muhitiga nisbatan tanqidiy munosabati shunchaki shaxsiy adovat emas, balki ijtimoiy adolatsizlikka nisbatan isyon edi. U o‘z asarlarida amaldorlarning oddiy xalqqa nisbatan bepisandligini, poraxo‘rlik va adolatsizlikni realistik bo‘yoqlarda tasvirladi. Shoir madrasa ko‘rgan ziyoli sifatida jamiyatning ma’rifatli bo‘lishini, aslzodalar esa xalqqa bosh bo‘lish o‘rniga uning qonini so‘rayotganini tahlil qildi.

Ushbu bo‘limda shuni ta’kidlash lozimki, Muqimiyning *“Hajviy Bekturboy”, “Dar mazammati zamona”* kabi asarlarida aynan shu aslzodalar qatlamining yomon axloqi va ijtimoiy illatlari hajv ostiga olingan. Shoirning Qo‘qon muhitidan hafsalasi pir bo‘lishi uning demokratik adabiyot sari qo‘ygan eng dadil qadami bo‘ldi. U aslzodalarning hashamatli davralaridan voz kechib, xalq ichiga kirdi, ularning dardi bilan yashadi va o‘z asarlarini oddiy odamlar tushunadigan tilda yoza boshladi. Aynan shu holat Muqimiyni o‘z davrining boshqa shoirlaridan ajratib turuvchi asosiy jihatga aylandi.

Qo‘qon muhiti Muqimiy uchun ham tarbiya, ham tanqidiy maktab vazifasini o‘tadi. Madrasada olgan mukammal ilmi unga jamiyatni tahlil qilish uchun o‘tkir aql-idrok bergan bo‘lsa, aslzodalar bilan bo‘lgan salbiy tajribalari uni xalqchil va adolatparvar shoir darajasiga ko‘tardi. Shoirning ushbu muhitga nisbatan tanqidiy munosabati uning keyingi lirik va satirik merosida adolat g‘oyasining bosh mezon bo‘lib qolishini ta’minladi.

Ijtimoiy tanqid va satira: adolat g‘oyasining badiiy ifodasi. Muqimiy o‘zbek adabiyoti tarixida hajviyot janrini yangi bosqichga ko‘targan ijodkor hisoblanadi. Uning satirasi shunchaki shaxsiy nuqsonlar ustidan kulish emas, balki jamiyatning tizimli illatlarini fosh etuvchi ijtimoiy qurol vazifasini o‘tadi. Shoir yashagan Chor Rossiyasi mustamlakachiligi davrida adolatsizlik, poraxo‘rlik va mahalliy amaldorlarning o‘zboshimchaligi avj olgan edi. Muqimiy mana shu salbiy muhitni o‘z ko‘zi bilan ko‘rgan va ularga nisbatan keskin badiiy isyon ko‘targan.

Shoir satirasi negizida har doim adolat g‘oyasi yotadi. U jamiyatning har bir a’zosi, xoh u amaldor bo‘lsin, xoh oddiy ishchi, o‘z mas’uliyatini anglashi va insoniy qadr-qimmatni hurmat qilishi tarafdori edi. Muqimiyning hajviy asarlari o‘z davrida xalq orasida juda tez tarqalgan, chunki ularda odamlarning ichidagi dardi va amaldorlarga nisbatan nafrati ochiq-oydin ifodalangan edi.

Shoirning "Saylov", "Dar mazammati zamona" kabi asarlarida ham ijtimoiy tanqidiy ruh ustuvorlik qiladi. Bu asarlarda yangi shakllanayotgan savdogarlar qatlamining ochko‘zligi, ma’naviyatsizligi va faqat foyda ortidan quvishlari fosh etiladi. Muqimiy uchun adolat — bu nafaqat huquqiy tushuncha, balki eng avvalo insoniy vijdon va axloq mezonidir.

[4] Muqimiy. Asarlar to‘plami. Ikki jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1974. – T. II. – B. 88.

Muqimiy satirik asarlarida adolat g‘oyasini ilgari surar ekan, u ko‘pincha zidlashtirish usulidan foydalanadi. Bir tomonda — barcha qiyinchiliklarga qaramay mehnat qilayotgan, sabr-toqatli xalq, ikkinchi tomonda — uning hisobiga boylik orttirayotgan, kibrli va insofsiz amaldorlar. Shoirning bu kabi tasvirlari o‘quvchini jamiyatdagi muvozanatning buzilgani haqida o‘ylashga majbur qiladi.

Muqimiy satirasi realistik bo‘yoqlarga boyligi bilan ajralib turadi. U hayotni qanday bo‘lsa, shunday tasvirlashga intildi. Shoirning o‘tkir kinoyasi va zaharxandasi tagida millatga bo‘lgan cheksiz muhabbat va uning istiqboliga bo‘lgan qayg‘urish yashirin edi. U jamiyatni adolatli ko‘rishni istar edi va bu yo‘lda qalamini ayamadi.

Badiiy mahorat va janrlar xilma-xilligi: shakl va mazmun uyg‘unligi.

Muqimiy nafaqat satirik shoir, balki mumtoz she’riyat janrlarini yangi hayotiy ruh bilan boyitgan ulkan san’atkordir. Uning lirik merosida g‘azal va muqammas janrlari markaziy o‘rin tutadi. Shoir g‘azallarida an’anaviy ishqiy mavzularni saqlab qolgan holda, ularga ijtimoiy dard va insoniy samimiylikni olib kirdi. Uning lirik qahramoni — hayotning achchiq-chuchugini totgan, adolat izlagan, ammo har qanday sharoitda ham insoniy qadrini yo‘qotmagan shaxsdir.

Muqimiyning muqammas yozish mahorati esa alohida tadqiqot mavzusidir. U nafaqat o‘zining mustaqil muqammaslarini yaratdi, balki Navoiy, Jomiy, Furqat kabi buyuk zamondoshlarining g‘azallariga bog‘lagan muqammaslari bilan ham mashhur bo‘ldi. Shoir muqammaslarida beshlik shaklining imkoniyatlaridan unumli foydalanib, har bir bandda fikrni mantiqiy yakunlashga, o‘quvchi qalbida hissiyot uyg‘otishga erishadi. Uning lirik asarlaridagi badiiy tasvir vositalari — tashbeh, istiora va mubolag‘alar shunchaki bezak emas, balki g‘oyaviy maqsadni ochib berishga xizmat qiladi.

Shoirning hajviy merosi o‘zining janriy xilma-xilligi bilan hayratlanarlidir. Muqimiy hajviyotda ham g‘azal, ham masnaviy, ham muxammas shakllaridan mahorat bilan foydalangan. Uning hajviyotini shartli ravishda bir necha yo‘nalishga ajratish mumkin:

- **Ijtimoiy-siyosiy hajviyot:** Jamiyatdagi adolatsizliklar va amaldorlar kirdikorlarini fosh etuvchi asarlar;
- **Maishiy hajviyot:** Kundalik hayotdagi nuqsonlar, insoniy xarakterdagi kamchiliklar ustidan kuluvchi asarlar (masalan, "Loy" kabi asarlar);
- **Shaxsiy hajviyot:** Ayrim shaxslarning salbiy jihatlarini ko‘rsatuvchi, ammo bu orqali umumiy ijtimoiy illatlarni ochib beruvchi asarlar.

Muqimiy hajviyotining o‘ziga xosligi shundaki, u hech qachon shunchaki quruq tanqid bilan cheklanmaydi. Uning kulgisi tagida doimo achchiq haqiqat va xalqqa bo‘lgan hamdardlik yashirin bo‘ladi. Shoir kulgi orqali jamiyatni davolashga, odamlarni hushyorlikka chaqirishga intiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Muhammad Aminxo‘ja Muqimiy ijodini o‘rganish va tahlil qilish natijasida shunday xulosaga kelish mumkinki, shoir nafaqat o‘z davrining o‘tkir so‘z san’atkori, balki millat ma’naviyatini yuksaltirishga xizmat qilgan ulkan ijtimoiy arbob hamdir. Uning asarlari bugungi kunda yosh avlodni vatanparvarlik, adolatparvarlik va insonparvarlik ruhida tarbiyalashda beqiyos ahamiyatga ega. Shoir merosi orqali biz o‘zbek milliy adabiyotining demokratik

tamoyillar asosida shakllanish tarixini, xalqimizning mustamlakachilik davridagi murakkab hayotini va ozodlikka bo‘lgan intilishlarini teran anglashdir.[5]

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, Muqimiy ijodida ilgari surilgan adolat g‘oyasi bugungi kunda huquqiy demokratik jamiyat qurish jarayonida ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Shoirning hajviy asarlari yoshlarda korrupsiya, adolatsizlik va ma’naviy qashshoqlik kabi illatlarga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirishda muhim tarbiyaviy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Uning lirik g‘azallaridagi samimiylik va pokiza ishq tarannumi esa yoshlarning estetik didini o‘stirishga, ularni go‘zallikni qadrlashga o‘rgatadi.

Muqimiy merosidan yoshlar ma’naviyatini boyitishda samarali foydalanish maqsadida quyidagi amaliy tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

1. **Ta’lim tizimida integratsiya:** Oliy va o‘rta maxsus ta’lim muassasalarida Muqimiy ijodini o‘rganishda nafaqat adabiy, balki tarixiy va ijtimoiy jihatlarga ham urg‘u berish lozim.
2. **Raqamli texnologiyalar va targ‘ibot:** Muqimiy asarlarining audio-kitoblarini yaratish, uning hayoti va ijodiga bag‘ishlangan qiziqarli mobil ilovalarni ishlab chiqish zarur. Bu orqali shoir merosini zamonaviy yoshlar uchun tushunarli va qiziqarli tilda yetkazish mumkin.
3. **Ilmiy tadqiqotlarni jadallashtirish:** Shoirning hali o‘rganilmagan yoki sho‘ro davrida noto‘g‘ri talqin qilingan qo‘lyozma manbalarini bugungi kun nuqtai nazaridan qayta nashr etish va tadqiq qilish lozim.

Muhammad Aminxo‘ja Muqimiy merosi — bu shunchaki o‘tmish sahifalarida qolib ketgan tarix emas, balki bugungi va ertangi kunimiz uchun xizmat qiladigan tirik ma’naviyat xazinasidir. Shoir o'z asarlarida ilgari surgan adolat, tenglik va ma’rifat g‘oyalari Yangi O‘zbekiston poydevorini qurayotgan intiluvchan yoshlar uchun o‘ziga xos ma’naviy tayanch vazifasini o‘tashi shubhasizdir.

Muqimiy ijodini yangicha talqin etish orqali, yoshlar nafaqat o‘tmishdagi ijtimoiy manzarani, balki milliy o‘zlikni anglash yo‘lidagi mashaqqatlarni ham teran his etadi. Uning demokratik qarashlari yosh avlodda vatanparvarlik va jamiyatdagi illatlarga nisbatan murosasizlik hissini shakllantirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada keltirilgan tahlillar Muqimiy ijodini bugungi kun talablari darajasida o‘rganishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Muqimiy. Asarlar to‘plami. Ikki jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1974.
2. Karimov N. va boshqalar. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
3. Pardayev Q. Oltin bitiglar (Adabiy-tanqidiy maqolalar). – Toshkent: Akademnashr, 2019.
4. Mallayev N. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1982.
5. Qayumov A. Muqimiy: Hayoti va ijodi. – Toshkent, 1959.
6. Shokirov A. Muqimiy hayoti va ijodiy merosini o‘rganish muammolari. – Toshkent: Fan, 2003.
7. Yoqubov H. Muhammad Amin Muqimiy. – Toshkent, 1953.
8. G‘afur G‘ulom. Muqimiy bayozi (Nashrga tayyorlovchi). – Toshkent, 1938.

[5] Mallayev N. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1982. – B. 412.